

Kurucz Anita

A munkásosztály nyomában

A társadalom vezető ereje, a munkásosztály, amely alig pár évvel ezelőtt még a parasztsággal szövetkezve vívta harcát a szocializmus alapjainak lerakásán fáradozva ahelyett, hogy a nagy teoretikusok, majd a későbbi kiscbbek által összeálmodott paradicsomban találta volna magát, úgy látszik eltűnt. Már korábban is útban volt egy ici-picikét. Gondoskodtak is róla a vezetői, hogy szakszervezeteik sohasé erősdhessenek meg túlságosan, még pirosságuk ellenére sem. Ha kellett, meg is osztották őket, „inkább egymással foglalkozzanak, mint velünk alapon”. Az internacionalizmus jegyében pedig a fülükbe sugdosták – a lengyelek rakoncátlankodása idején –, hogy „azok a csúnyák nem akarnak dolgozni, ti bezzeg öntudatos, sőt világhíresen szakadásig robotoló magyar munkások, példát mutattok az egész tábornak, íme már lehet Trabantotok, hobby-telketek, dolgozhattok gmk-ban, a kertetekben, éjjel nappal és meg is lesz az eredménye”. A magyar, öntudatos munkásság dolgozott is inaszkadtkáig, a családok lassan felbomlottak, mert anyuka nem látta apukát, ha látta, akkor többnyire aludt, az orra majdnem a

tányérba verődött annyira fáradt volt, a gyerekekre jóformán már rá sem tudott nézni, de vett maga helyett színes televíziót, automata mosógépet, még nyaralásra is futotta.

A „jó világnak” vége szakadt, a rendszerváltás megforgatta az ipart, a parasztság felmondta a szövetséget, gyárak zártak be, a kohászból varrónót, számítógépes szakembert, bolti eladót akartak és akarnak még ma is fabrikálni – nem számít mennyibe kerül és milyen hatékonysággal –, de legjobbnak az tűnt, hogy vállalkozóvá tegyék az egykori kizsákmányoltakat: legyenek ők saját munkáltatóik, netán másoké is, tudják meg, milyen jó kapitalistának lenni! Az új világ gondoskodott is a támogatásukról. Kaptak induló hitelt, részt vehettek könyvelő tanfolyamokon, megemelték az adókat, a társadalombiztosítást, ellenőrizték őket rendszeresen, meg is büntették a fránya új kapitalistákat, ha nem adtak a vattacukorról, vagy egy szál sárgaréparól blokkot. A többség bele is gubancolódott a könyvelésébe, a határidőkbe, meg a fizetnivalóiba. Vége lett, eltűnt, örülve, hogy a végrehajtó legalább a fedelet meghagyta a feje fölött. A visszaadott vállalkozói bizo-

nyitványok ezer, meg ezer birtokosa jött rá, hogy hiába fizette, amit kellett, neki már munkanélküli segély sem jár. A munkanélküliek szervezett tüntetésén – holott Nógrád megye a legutolsó adatok szerint is az ország utolsó három legrosszabbja között kullog –, mégis alig páran lézengtek Salgótarján főterén. Indokolt a kérdés: hová lett a munkásosztály?

Egy biztos: a huncut adatszolgáltatók szerint tovább csökkent a regisztrált (!) munkanélküliek száma Nógrád megyében. 1997 május végén 15250-en szerepeltek a Munkaügyi Központ nyilvántartásában, 2027-en szüneteltetve ellátásukat. Még így is 16,6 százalékos a megyei munkanélküliségi ráta. Salgótarján vezet 20 százalékos mutatójával. Májusban 1130-an kerültek be a nyilvántartottak közé. A falvakban a polgármesteri hivatalok nem tudják megmondani, hogy kik a regisztráltak, csupán a jövedelempótlósokat tarják nyilván, no meg azokat, akiknek már az sem jár, hacsak le nem tudják tölteni velük a 90 napos robotot, amit most nem a földesúrnak, hanem valami – senki sem tudja igazán kinek – nagyobb hatalomnak kell leróni. Az agyszülemény nyomán a köz(!)munkások aztán gyomlálják a város virágos kertjeit, a villanyszerelő tulipánt ültet, a pályakezdő technikus mehet utcát söpörni és mindenki örvendezhet, mert már jó Salgótarján levegője, nem dől a gyárkéményekből a füst meg a korom, az ország legpiszkosabbjai közül végre kiverekedhette magát a település a legszegényebbek közé. Az értelmiség konvertálható képzettséggel rendelkező okosabb része elfutott a megyéből, vagy már csomagol. A szakmunkások még mindig valamiféle döbbenetben leledzenek, az alacsonyabb végzettségűek pedig már régen túlestek mindenben. Nem remélnék, fekete

munkát vállalnak – ha találnak –, reszketnek az ellenőrzésektől, hiszen tulajdonképpen bűnözőkké tette őket a hatalom, és idegeik nyugtatására egyre gyakrabban látogatják a kocsmákat. A semmi ágán ülnek és vacognak is rendesen.

Így van ezzel Cs. Gábor is, akinek a konyhájában a hatvanas évek beli konyhaszekrényt támasztja meg egy jókora pofontól a tíz éves fia, mert fagylaltra mert pénzt kérni. Apuka dühödten és némileg kapatosan magyarázza, hogy azt sem tudja már mennyibe kerül egy gombóc, pedig pár évvel ezelőtt még kiöltözve ment be a család a városba minden szombaton sörözni, fagyvizni, „jókat zabálni”.

– Megérdemeltem a szentségit... – csapkodja az asztalt, amin csak úgy ugrálnak a kannás borral töltött poharak. – Dolgoztam, mint egy hülye a kemence mellett, műszak után a gmk-ban és ha volt egy csepp időm, akkor kapáltam azon a k... telken. Azt adtuk el először. Elsők között rúgtak p...án. Van már vagy hét-nyolc éve. Akkor még két év volt a munkanélküli, végkielégítést is kaptam... Megmondom őszintén nem estem kétségbe. Még jól is esett egy darabig a pihenés. A pénz fogyott, munka sehol sem volt. Próbálkoztam ezzel azzal. Bálás ruháztam, meg zöldséget is árultam. Mindenre csak ráfizettünk. Elúszott minden, ami harminc év alatt összeszedtünk. A végén még a lakást is eladtuk, így kerültünk ide, ebbe a kib...ott kolóniába. Örültem, hogy ki tudtam szállni a körhintából.

Cs. Gábor felesége vékony, törekeny asszony. Nem ül le közénk, teszi veszi körülöttünk a semmit.

- Ezt is kb...ták - bök rá a férje, úgy hogy rá sem néz. - Itt vagyunk két gyerekkel, a segélyekkel, egy csomó kifizetetlen számlával. Igen. Lopok is néha – kapja rám a tekintetét és elhallgat, várva, hogy mit

szólok hozzá. Nem szólok semmit. A csönd kínossá mélyül. Nagyot kortyol a poharából.

– Mit? – kérdezem, megtörve a csönd falát.

– Cigaretta a boltból – feleli szinte azonnal, majd némi habozás után folytatja. – A volt telekszomszédaimtól is lopok. Jól ismerem a terepet is, meg a szokásaikat, hogy mikor vannak kinn. Zöldséget, meg minden félét... Fát is lopok az erdőről, az idegen kocsmából elhozom a poharat, a hamutartót... Betörni még nem mentem, de lehet, hogy arra is sor kerül.

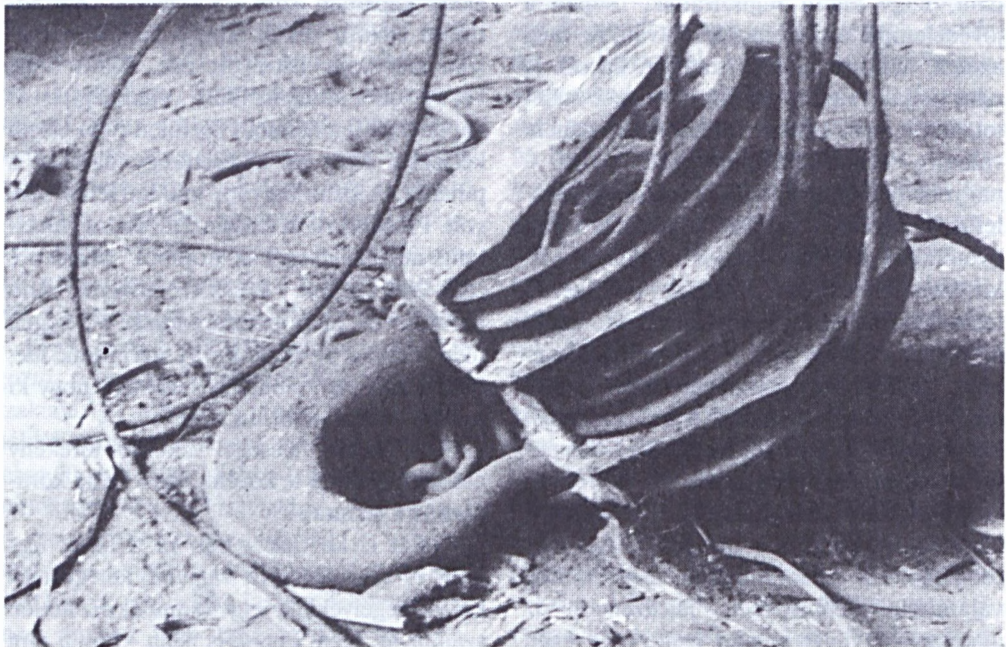
Kiordítja a gyereke nevét az udvarra. A lurkó arcán még ott piroslik az ujjak nyoma. Az apa beletúr a farzsebébe. Pár darab fémpénz között válogat. Nincs közötté százas. Kiszámol az asztal sarkára ötven forintot. A gyerek moccanatlanul áll, még a lélegzetét is visszafojtja.

– Nesze fagyira – mordul rá az apja. A kis kölyök egyetlen mozdulattal markolja össze az aprót és szemvillanás alatt eltűnik. Cs. Gábor nem néz fel. Keze ökölbe szorítva nyugszik az asztal lepattogzott műanyag borítású lapján, a pohár mellett. Újra ránktelepszik a csend.

*

T. Zsuzsanna Salgótarján egyik legzajosabb utcájában lakik két gyermekével. Kamionok, teherautók és személykocsik százai száguldanak el nap, mint nap közvetlenül a szobaablaka alatt.

– Az egyik nagyapám huszártiszt volt – meséli. – Csak hallomásból ismertem, korán meghalt. A másik nagyapámat Szlovákiából telepítették át. Szerencsénk volt.

Gyurián Tibor salgótarjáni üzemi fotóiból

Másoktól mindent elszedtek, ők meg bepakkolhatták a motyójukat egy vagonba. Csanádalbertiben, egy Makó melletti kis faluban találtak helyet. A hercehurcába belebolondult. Inni kezdett, végül felakasztotta magát. Ebben a családban született édesanyám, aki a közelmúltban halt meg. Annak idején egy rokonunktól hallotta, hogy Salgótarjában van állás és felvesznek rendőrt, postást, vasutast. Jelentkezett mind a három helyre. Áttelepített volt, a postáról szó sem lehetett. Rendőrnek talán még fel is vették volna, de megunta a pesti felvételin az egész napos politikai dumát. Így aztán a vasútnál talált munkát. Apám családja Jászpátiiban élt, ő itt Tarjában az erőműben dolgozott. Megismerkedtek, így születtem én fizikai szülők gyermekeként 1961-ben. A vásártéren egy pincelakásban kezdték az életüket. 1963-ban vették ezt a házat.

Nemkívánatos személy voltam már a bölcsődében is. Verekedtem. Az óvodában meg engem vertek. A Május 1. úti iskolába jártam, olyan osztályba, ahol mindössze három gyereknek voltak ilyen csotrogány szülei, a többieknek meg jólszituált értelmiségi. Most már tudom, ha nem abba az osztályba kerülök, talán minden másképp történik. Már harmadikban elhatározták, hogy én hármass leszek. Az is maradtam, annak ellenére, hogy rajzversenytilól kezdve mindenben részt vettem. A balassagyarmati óvónőképzőbe jelentkeztem, nem vettek fel. Elmentem az egészségügybe a három éves képzésre. Apám akkor már kohótüzelő volt az Ötvözetgyárban, anyámat nem nagyon érdekelte mit csináljak. Mindenre magamnak kellett rájőnnöm, a saját fejem után mentem. Általános asszisztens és ápolónő lettem. Terhes voltam már, amikor bekerültem dolgozni a kórházba a szülészetre. Fél

évig tudtam csinálni, azután elmentem gyesre. Két év után a terhesspatológiára vettek vissza. A főnövér rettenetesen utált. Úgy osztott be, hogy hol láttam a gyerekeket, hol nem. Kértem, hogy tegyenek át máshova. A szülészetre kerültem. Iszonyú sokat kellett dolgoznom, rendesen magamra hagytak a többiek. A véradóban volt egy hely, állandó nappalos, átmenetem oda. Egy évig bírtam. Nagyon félttem a főnöktől, ráadásul volt egy kolléganóm, aki örökké piszkált. Persze én is odamondogattam neki. Budapesten a Szabadság hegyi kórházban találtam jó helyet. Lakást ígértek, nem kaptam, nővérszállás, a gyerek itt-hon... Jó helyem volt, kétszer annyi fizetéssel, mint Tarjában. Egy évig ingáztam. Éjszakánként a postán is dolgoztam, levelet válogattam. Nem sokáig bírtam, már mindenhol elaludtam. Fakkokba kellett rakni a levelet az irányítószám szerint. Ez volt a Tosiba gép. Egy teremben dolgoztunk, amit a gép nem tudott feldolgozni és szerintem ez volt a küldemények 90 százaléka, azt válogattuk kézzel. A végén már két levél között aludtam egy sort. Időközben elváltam az első férjemtől, anyám vigyázott a gyerekekre, nem lehetett tovább ezt a helyzetet tartani és vissza kellett jönnöm Salgótarjába. Három hétig nem volt munkám. Ez már olyan 1982-83-ban volt... Bármit elvállaltam volna. Varrótanfolyamra, gépipró tanfolyamra jártam. Beiratkoztam a szakközépiszkolába. Közben az történt, hogy az ablakunk alatt volt egy baleset. A szerencsétlen gépkocsivezető beleszorult a kocsi-ba, egy mentős meg egy rendőr rángatta kifelé. Én kirohantam a csattanásra, hátha segíteni kell és elkezdtem veszekedni velük, hogy mit csinálnak. Szó szót követett, igazoltatni akartak, persze, nem volt nálam semmilyen papír, erre bevettek. Gyorsított

eljárással, hivatalos személy megsértése, vagy valami ilyen címszóval hat hónap javító nevelő munkát kaptam. Időközben a vasútnál találtam helyet, jól fizettek. Sorompóőr lettem. Tanfolyamot kellett végezni, komoly vizsga volt. Bár nem éreztem jól magam, nagyon utálatos emberekkel dolgoztam együtt, ott kellett maradnom az ítéletem miatt. Zaklattak éjszakánként, tetszett nekik, hogy fiatal nő van közöttük. Jött a második férjem, lejárt az ítéletem is. Két és fél év után aztán otthagytam a vasutat. A vásártéri körzetben találtam szerződéses állást. Onnan Zagyvarónára mentem át, mert az állandó volt. Körzeti szakápolóit végeztem. Terhes lettem, elmentem gyesre. Mire visszamentem dolgozni, új orvos került oda. Az orvos-írnok akart a helyemre menni, nem tudom, miket mondott rólam, biztosan jól elázott, mert az új orvos nem akart elfogadni, közölte, oda ne menjek vissza. A második férjemmel gondok voltak, családi problémák..., minden összejött. Állást kerestem, de valahogy elterjedt rólam, hogy büntetett előéletű vagyok, nem akartak sehova felvenni. Nem tudták, hogy miért büntettek, de a pecsét rajtam maradt. Kezdődött a munkanélküliség világa. Támogatták azt, aki munkanélkülit alkalmazott. Kaptam egy ígéretet, hogy felvesznek, ha nem lesz állásom, mert akkor még pénzt is kapnak utánam. Erre én felmondtam. Közben ugye kiderült, hogy egy rossz hírű büntetett vagyok és mégsem kaptam meg az állást. Az utcán maradtam. A Népjóléti Képzési Központban egy éves szociális asszisztensit végeztem. A végén bekerültem a baglyasi diákotthonba, de ez csak egy nyarat tartott, szerződéses munka volt. Pedagógiai asszisztensi állást találtam a pálfalvai iskolába. Rögtön az első leépítésnél elküldtek, holott mindent megtettem.

Igaz, szépen elbúcsúztattak. Újra a baglyasi diákotthonba vetek fel, de megint csak lejárt a szerződés. Bányaterenyén kitanultam a szőnyegszöveget. Most azt csinálom itthon. Pénz nincs belőle, inkább csak ajándékba adogatom őket. Azon gondolkodom, hogy kiváltsam-e az ipart, de nem igazán vagyok meggyőződve róla, hogy e mellett a tb fizetési kötelezettség, meg adószabályok között érdemes. Segélyekből tengődök.

*

Sz. Géza este kilenckor ér haza. Gyesen lévő felesége és két kisgyermek várja a panellakásban. Szombat este van, munkából jött.

– 1964-ben születtem – mondja és nagyot sóhajt. Sugárzik belőle a fáradtság. Tudom, hogy a fenébe kíván, mert legszívesebben fürödne, enne és lefeküdné... – Baglyason jártam általános iskolába, onnan Szécsénybe kerültem a mezőgazdasági szakközépiskolába. Két évig tudtak elviselni, aztán kirúgtak.

– Miért? – kérdezem, igyekezve kihasználni azt a kis szünetet, amit a felesége okoz, míg rántott csirkemájat tesz eléje. Petrezselymes új krumpli és saláta van mellé. Nagyot nyelek.

– Miért? – kérdez vissza tele szájjal. – Nem tudom. Tényleg nem... Valami olyasmi volt, hogy írtam egy olyan dolgozatot, amit egy könyvből másoltam ki. Az egészet. Beadtam, kiosztották, rá volt írva egy nagy egyes. Fogtam a dolgozatot meg a könyvet, odavittem a tanárnak és azt mondtam: a k... anyádat, innen írtam ki az egészet. Miért egyes?! Hebegett, habogott... Takarodjak kifelé, meg egyebek... Elegem lett ebből az iskolából. A szakrajz dolgozataimra sorozatban egyest kaptam. Apán csinálta őket, aki műszaki rajzoló volt.

Némileg kételkedve ingatom a fejem és megpróbálom firtatni: miért alakult ki ez a nagy ellentét.

– Nem szerettek – feleli. – Rocker voltam. Szerettem a rock zenét... Nem voltam egy túl beilleszkedő típus, aki megfelel az iskolás elvárásoknak. Szécsény után elmentem az ISZI-be. Kitanultam a padlóburkoló szakmát. Négyessel végeztem. A Nógrád Megyei Állami Építőipari Vállalatnál dolgoztam egy darabig. Bevittek katonának, onnan a rendőrséghez mentem. Négy évig Pesten voltam a XVII. kerületben. Rákoskeresztúr, Rákoscaba... Járőr voltam a közbiztonsági osztálynál. Azt vártam kezdetben, hogy majd megcsípjük a bűnözőket... Kiderült, hogy ez nem így működik. Kimerül a rendőrség munkája abban, hogy „Jó napot kívánok! Forgalmi, jogosítványt!” Ezekkel foglalkoztunk a legtöbbit. Közben megismerkedtem a feleségemmel... Itt lakott Tarjánban. 1989 szeptembere volt, hazajöttem, megnősültem. Visszamentem volna a NÁÉV-hez. Akkor már leáldozóban volt nekik. Nem vettek fel. Maszkek asztalozhoz kerültem Pásztóra. Két hónapig dolgoztam nála. Egy hónapig a Mátrában robotoltunk, egy nagy fogadónak az ajtóit, meg ablakait állítottuk be. Eljött a hónap vége, adott 3000 forintot. Mondtam neki: – Ez nem megoldás! Villámgyorsan tegyél még mellé vagy hatot, aztán vegyünk egymástól érzékeny búcsút! Elmentem vissza a szakmamba az AGROFIL-hoz. Egy év után leáldozott a cégnek, létszámcsoökkentettek. Munkanélküli segély, aztán maszkek építkezési vállalkozó. Három hónapig volt munkánk. Ez már 1991-92-ben történt. Másik vállalkozó következett. Az jó volt. Parkettáztunk, fizetett is, de jött a tél, elfogyott a munka, menni kellett. Kéményseprő lettem. Olvastam az újságban, hogy 20-25 ezret

fizetnek. Első hónapban kaptam hétezeret, a másodikban is hetet. Akkor kérdeztem meg a főnököt, hogy mi van?! Nem úgy van az, nem úgy van az... – makogta, és biztatott, hogy lesz az több is. Kérdezgettem a többieket. Elmondták, hogy akkor látnak csak húsz-huszonötöt, ha nagy véletlenül prémium van. Otthagytam őket. Biztonsági őr lettem az ARAMIS-nál. Elfogadták a rendőrségi iskolát. Nyolcvan forintos órabért kaptam és 200-250 óra után haza is hoztam néha tízezer forintot. Lehúztam tíz hónapot, bízva abban, hogy egyszer majdcsak több lesz, megunják, rájönnek, hogy ez kevés. Elég volt. Megint segélyen. Aztán egy véletlen folytán sikerült egy jó munkahelyet találni. Megfizetnek. Az a hátránya, hogy nagyon sokat vagyok távol otthonról. Vidéken, Sárváron, Győrben, Szombathelyen, Veszprémben dolgozunk. Szállákon lakunk. A munka nehéz, tetőkön dolgozunk télen, nyáron. Néha tizenegy órát naponta, de megfizetnek. Ez van.

– Megkérdezhetem, mennyit keres?

– Inkább ne. Maradjunk annyiban, hogy jó a pénz, de sokat vissza is hordok. A feleségemet nem látom hetekig, ha nagy néha hazajövök szombatra, vasárnapra a gyerekek le sem másznak rólam. Elrepül az idő és újra menni kell. Egyszer ki akartam menni Németországba dolgozni. A feleségem itthon marasztalt, nem mentem. Súlylyedtünk lefelé... Már ő is belátja. Itthon maradok és végünk van, vagy megyek. Nincs más megoldás.

*

K. Jánosné Salgótarján egykori legszebb utcájában, az Acélgyári úton lakik, az egyik kocka panel negyedik emeleti lakásában. Baleset érte a múlt évben. Paradicsom befő-

zés közben elcsúszott a konyhában és olyan szerencsétlenül esett, hogy össze kellett szegecselni a lábát. Szeretné eladni a lakását. Nem bírja a lépcsőt. 1942-ben Bánhidán született.

– Édesapám bányász volt – meséli. – Tatabányán laktunk. Apám a 14-es aknában dolgozott. Én a hatos aknában jártam iskolába. Télen a nagy hóban sokat kellett gyakorolni, elég messze volt az iskola. Édesanyám otthon volt velünk. 1952-ben kerülünk el az Újvárosba, ott fejeztem be az általánost. Azonnal el kellett mennem dolgozni. Négyen voltunk testvérek. A nővérem gimnáziumba járt, a szüleim válás közben voltak. Tizenöt éves voltam. Azóta a nyugdíjig egyfolytában dolgoztam. Az öcsém pár évvel ezelőtt halt meg, a nővérem és a húgom élnek, most is Tatabányán laknak. Édesanyámnak is el kellett helyezkedni, a vasútnál talált helyet. Már ő sem él. A győri vendéglátónál kezdtem a vágáriskola konyháján. A húgom Pestre került dolgozni a pamut-textilbe. Mentem én is. Bolyhozó voltam. Szerettem ott lenni. Salgótarjáni futballista vette el, itt tartották az esküvőt. Akkor ismerkedtem meg a férjemmel, aki acélgyári volt. Így kerültem Salgótarjába. 1964-ben a kórház mosodájában kaptam munkát. A Salgó úton laktunk, először a kolónia házakban, egy szoba-konyhás lakásban. Az anyósommal éltünk együtt. Terhes voltam. Vizes, salétromos volt a lakás. Koraszülés..., a kicsi meghalt. Elmentem a kezelőorvosomhoz és mondtam neki, hogy szeretnék gyereket, egészségesebb lakás kellene. Kértem: segítsen! A férjem révén sikerült az acélgyári úton lakást kapni. Egy szobás volt az is, de elég nagy helyiségek voltak benne. A spájzot átalakítottuk, így lett fürdőszobánk és nem kellett az udvarra járni vécére. Közben anyósom megbetegedett, ápolnom kellett,

otthagytam a kórházi három műszakot, ahol nem lehetett sehogy úgy egyeztetni a férjemmel, hogy mindig legyen valaki otthon. Beke-rültem az Acélgyárba. Nem volt könnyű bejutni. Ismeretség, protekció kellett hozzá. Kezdetben a bálacsévéelőbe, azután fel a kötőbe raktak, anyagot válogatni. Megbecsülték az embert, ha rendesen végezte a munkáját. Szakszervezeti aktivista, bizalmi lettem. Megválasztottak vállalati nőfelelősnek. Kismamákat, betegeket látogattam. Felméréseket végeztem a nyugdíjasokról, persze mindezt a munka mellett. Jött aztán egy jutalmazás, nem, értettem vele egyet. Megmondtam, hogy egy bizonyos ember megérdemli a jutalmat és nem azért ment el betegállományba, mert nem akart dolgozni. Dróthúzó volt az illető. Gyűlés volt, felálltam, kipakoltam. Másnap utánam szólt a szakszervezeti titkárnak, hogy menjek az irodára, hívatnak. A huzalmú akkori főnöke, meg a titkárom alá akarták velem íratni a jutalmazottak listáját. Megmondtam, hogy ne csak akkor kelljen a bizalmi, amikor alá akarnak íratni, meg kommunista műszakokat kell szervezni, meg a tagdíjakat beszélni. Kiabálni kezdett velem a titkár. Bevágtam magam mögött az ajtót. Otthagytam a huzalművet, ahol kiváló dolgozó voltam, még miniszteri kitüntetést is kaptam. Átmentem a MEO-hoz. Tanfolyamot kellett végezni. A férjem tanított sublerrel mérni, logarléccel számolni. 1975-ben aztán kaptuk a gyártól ezt a lakáskiutalást. Akciós OTP-s lakás volt, ki kellett fizetni. Azok juthattak ilyenhez, akik jól dolgoztak. Ez az utca akkor még csendes, békés hely volt. Ma már rettenetes. Hiába szólunk a polgármesternek, a képviselő uraknak. Ígérni ígérnek. A szó elszáll... Itt már pokol élni. A szavazatunk bezzeg kellett. Kóbor kutyákkal van tele az utca, olyanokat raktak

ide a régi házakba, akik szétszednek mindent, a játszótéren szétverték a hintát, rájuk szólni sem lehet, visszaordibálnak, káromkodnak, éjszaka pihenni sem lehet tőlük. A múlt héten tömegverekedés is volt, a nőket molesztálják.

Mi lettünk a kisebbség. Egyre többen, faluról, ki tudja honnan jönnek. Szerintem azt se tudja a hatóság, kik laknak itt. Négyöt család él együtt egyetlen lakásban. Az emberek rettegnek tőlük, bezárják magukra az ajtót. Ez lett az Acélgári útból. 1975-ben vettük ezt a bütort is, amit itt lát. Jutott tévére, porszívóra is. Jól éltünk, pedig akkor már hárman voltunk, mert megszületett a kislányom. Anyósom még a régi lakásban halt meg. Jártunk üdülni a gyártól ... Nem volt rossz életünk.

A MEO-n dolgoztam végig. Onnan raktak korengedményes nyugdíjba 1993-ban. A leépítésnél én kértem, hogy mehessek, ne olyan nőt küldjenek el, aki egyedül neveli a gyerekét, vagy ne egy életerős férfit. 8.800 forintot kaptam. A férjem is korengedményesen jött el, negyvenkét évi munka után. Így vagyunk. Nyugdíjasan és be kell osztani minden fillért.

*

A Salgótarjánhoz közeli falucska mellékutcájában kerülgetem a pocsolyákat. Jókora eső eshetett. Megtalálom a keresett házszaot és egy pillanatig elképedten nézegetem a rozzant parasztházikót, a talán alapja sincs tornác időtől megfeketedett

Gyurián Tibor salgótarjáni üzemi fotóiból

tartóoszlopait, a helyenként vakolatát vesztett, vályogtégláit mutogató falakat, a gazos udvart és a redves léckerítést.

E. Mihály a gazda, egy alföldi kis faluból került húsz évvel ezelőtt Salgótarjánba. Szakközépiskolába járt és félig gépészmérnöki képzettséget szerzett. Többszöri magyarázata után sem tudtam beilleszteni az általa emlegetett tanintézményt a magyar iskolaügy annak idején még nem is annyira szövevényes rendszerébe. Egy biztos, lehetett a papírjaiban valami, mert az ingatlankezelőhöz rögtön csoportvezetőnek vették fel.

Igaz, ugyanúgy hegesztette a leszakadt lépcsőházi ajtókat és szerelte az ablakokat, mint a többiek, akikkel járt, de valamivel több volt a fizetése. Ismerősömet, ápolónőt vett feleségül és kezdetben az anyósáéknál lakott. Két kicsi is megérkezett, annak rendje és módja szerint, az állami támogatás és az OTP követelte időben, mert időközben sikerült tetemes hitelt felvéve a Beszterce lakótelepen lakást vásárolniuk. Élték is a szorgos mindennapokat, utazgattak az alföldi rokonokhoz a használtan vett, örökre „köhögős” Trabantjukkal, és zöldséggel, gondosan megtisztított csirkékkel, libákkal, disznótorossal megpakolva érkeztek haza. A mennykő akkor csapott be, amikor Mihály elveszítette az állását, a felesége meg közben gyesen volt a második gyerekkel. Egy darabig bírták a szülők a segítséget, de egy idő után ők is feladták. A sors szólt közbe, a felesége édesapja meghalt. Az egyedül maradt anyósának eladták a lakását, a sajátjukat is, kifizették felhalmozódott adósságukat, megvették ezt a kis házat és kiköltöztek a „mamával” falura.

A nyugdíjas anyós tesz vesz a ház és a gyerekek körül, Mihály felesége visszament dolgozni a régi helyére. A családi kupaktanács végül úgy döntött, nincs sok értelme alkalmi munka után szaladgálni: jól van így, ahogy van, tartson Mihály nyulakat, csir-két, disznót, dolgozzon a kertben és majd megélnék valahogyan.

A szobában felismerem a bútorokat, amiket még a Beszterce lakótelepi lakásukból mentettek ide. Szürcsösljük a kávé.

– Nyom nélkül telnek a napjaim. Egyik olyan, mint a másik. Elpepecselek az ólak körül, a kertben. Az olvasásról leszoktam, lassan már tévét sem nézek – mondja Mihály és ide-oda jár a szeme a szőnyegen szétdobált játékokon. – Időnként leadom a nyulakat, abból van egy kis pénz és elmegegyek az itteni haverokkal a kocsmába. Munkás voltam, paraszt lettem. Olyan vagyok, mint a disznóim. Nyakig a langyos pocsolóban és már csak a kést várom a nyakamra. 42 éves vagyok és előttem a semmi.

A munkásosztály eltűnt valahová. Társadalmi súlya, ha egyáltalán volt valaha is, a semmibe foszlott. Ráerőltetett, felülről irányított szervezetei helyére és helyett nem volt képet újat, hatékonyat létrehozni. Az osztályharcban évtizedekig győztesnek kihirdetettek nem tudják, mit tegyenek egy olyan új világban, ahol könnyen megkapják a munkaadótól: „ha nem tetszik, ott az ajtó!” Tétova sztrájkok, valamit elkezdő kirúgott szakszervezeti vezetők jelzik, hogy hosszú évtizedek kellenek még az érdekvényesítés és érdekvédelem újratanulásához. Lassan, nagyon lassan tudatosul: a Paradicsom hamis ígéret volt.